

Det nye modersmål – banebryder for integration

AF ARNE HERMANN

Danmark har gennem århundreder – ja vel årtusinder – været åben for impulser udefra. Ligesom danskere ofte har været på færd mod fremmede strande – fra vikinger over håndværkere på valsen til nutidens rygsækrejsende.

Vor kultur har altid været præget af samspillet med andre – placeret som vi er så at sige på alfarvej i Europa – øst-vest, nord-syd.

I dag er vi et af de lande, der har et homogent præg – der er ikke mange “fremmede” i vort land, ligesom der ikke er mange danskere uden for vore grænser.

Vi er en “nationalstat”, hvilket vist er steget nogle til hovedet og har skabt en myte om, at vi tillige er noget helt særligt.

Dette ses bl.a. ved manges syn på sproget, hvor tolerancen i lille Danmark ikke er stor. Hvis en ikke-dansker taler dansk med blot den mindste antydning af noget ikke-dansk i tone, udtale, glosebrug, syntax el.lign., så er han aparte og skal kanøfles.

Vor historie kan opvise en række eksempler på den frugtbare vekselvirkning mellem dansk og fremmed, hvor ind- og udvandrede har befrugtet nye miljøer og/eller hentet inspiration med hjem.

De, der holder af vort modersmål, glemmer ofte, når kampen står mellem arveord og låneord, at lånene fra de fremmede ofte har bidraget til at skabe mangfoldighed og den “variation”, der omtales i Modersmål-Selskabets formålsparagraf.

MEN. Når så de mange forskellige befolkningsgrupper mødes, er der én forudsætning, der stedse trænger sig på: SPROGET.

For netop sproget er forudsætningen for enhver menneskelig kommunikation og dermed kultur.

Det kan være vanskeligt at afgøre nøjere, hvorledes og hvornår den sproglige tilpasning tog fart for de mange fremmede gruppers vedkommende.

Totalt i antal har der ikke været tale om den store tilstrømning. Men fordelt på enkeltgrupper er listen lang. Fra højest til lavest på den sociale rangstige – og her det klart, at de laveste også var dem, der hurtigst tilpassede sig – af rent praktiske og nødvendige grunde.

Hvis vi begynder med toppen, er det jo en kendsgerning, at det store flertal af Danmarks dronninger har været fremmede og sjældent fik et nært forhold til vort sprog. Og det samme har været tilfældet for et stort antal hoffolk, adelige osv.

Man kan så spekulere på, hvorledes det foregik rent privat, når fx den engelskfødte dronning Caroline Mathilde hyggede sig intimt med sin tyske elsker Struensee...

Takket være overklassens kosmopolitiske præg har der næppe været de store sproglige problemer i det daglige, hvor man havde folk til det praktiske – og hvor snobberiet for det franske (og delvis også tyske) lettede omgangen indbyrdes.

Men det skabte også en vis irritation hos den jævne hjemmehørende befolkning i forholdet til de fremmede.

Anderledes er det gået med de mange “hverdagsfolk”, som i århundredernes løb har fundet vej til vore kyster. Her har den barske nødvendighed tvunget dem til at lære det nye fædrelands sprog i en fart. Der var ingen “introduktions-kurser” af nogen art. Det var bare om at klø på efter naturmetoden. Og det gjorde de så.

Listen er lang over de grupper, der er kommet udefra til Danmark. Og grundene til, at de kom til os, er næsten lige så omfattende

de: handelsfolk, håndværkere, religiøst forfulgte mindretal (jøder, huguenotter m.m.), jordbrugere med specielle færdigheder (hollandske gartnere og "kartoffeltyskere"), eller arbejdsfolk til det "grovere" (polske roearbejdere og svenske jernbane- og fæstningsbørster).

I den brogede skare er det huguenotterne, der står mit hjerte nærmest, bl.a. fordi jeg selv er en af dem – faktisk 6. generations indvandrer.

Her er billedet, at et religiøst mindretal i Frankrig blev forfulgt med bål, brand, tortur osv. – og med forbud mod at flygte. De skulle ind under den katolske statsreligion – med djævlens vold og magt – i Guds navn!

"Forbrydelsen" var såmænd kun, at de var protestanter, og det efter Calvinsk tankegang, de "frie mænd"s religion.

Dette førte bl.a. til en omfattende illegal udvandring, hvor nogle tog over havet til England, Skotland, Irland og Amerika, mens andre sneg sig over land til Holland, Schweiz og Tyskland.

Vor lille familie forlod Fædrelandet i 1698 og fandt en ny hjemstavn i Brandenburg, Preussen, hvor den sproglige tilpasning så småt tager fat, og vor stamfader – udvandrereren – skifter navn fra Jean Armand til Johan Hermann. Det første skridt på vejen til integration.

På en liste fra dec. 1699 over de franske flygtninge i den lille by Brandenburg, hvor 32 familier med 135 personer har fundet nye hjem og dannet en "koloni", omtales vor forfader som Jean Arman og hans erhverv som "Quincailler", mens han et andet sted i samme fortegnelse angives som "Eisenkrämer" – vel en slags blikkenslager eller kobbersmed.

Sproget blev hurtigt tysk – man blandede sig efter de første års tilbageholdenhed og skepsis. Det første blandede ægteskab er registreret i 1710 – og så gik det stærkt.

Tysk eller fransk: sprog, mad, klædedragt, adfærdsmønstre osv. smeltede sammen – det blev *gud Amor*, der førte an, når det gjaldt den yngste generations integration!

Samme historie gentog sig, da en snes franske flygtningefamilier i 1720'erne kom til Fredericia.

Her fik de som i Tyskland privilegier fra højeste sted – blot de var flittige og nøjsomme borgere, hvilket de var kendt og respekteret for. Hertil kom, at de bragte en række færdigheder med – som fx tobaksdyrkning og vævekunst, samt forskellige grøntsager.

Men også i Fredericia så man de første år lidt skævt til “de nærige calvinere”, som holdt sig for sig selv, klarede sig godt, klædte sig en smule fikserne og i det hele taget virkede lidt aparte.

Hertil kom så, at de har talt en pudsig blanding af fransk, tysk og dansk.

Det er forståeligt, at folk med samme baggrund holder sig lidt for sig selv i nye omgivelser. De nytilkomne og “gamle” beboere skal have tid til at se hinanden an. Og man kan da også endnu i dag i Fredericia pege på særlige reformerte enklaver.

I huguenotternes kirke i fæstningsbyen brugtes fransk som officielt sprog til 1783, derefter både tysk og dansk, som så helt tog over i 1924. Dagligsproget var et blandingsprog, som af de lokale kaldtes “Kallemuk”.

Det kneb også gevaldigt med udtalen af de fremmede navne, som ikke umiddelbart kunne oversættes. Trykket blev lagt forkert – fx på første stavelse i Honoré – og Deleuran blev til “Dølleren” og Devantier til “Vansk”.

Blandingsproget nærmede sig naturligvis den lokale rigsmålsvariant mere og mere. Af praktiske grunde og takket være de blandede ægteskaber. Men her – som hos jøderne og andre grupper – tog det sin tid, før man tog mod til sig og fandt ægtefæller uden for sin egen kreds.

I min familie var det min bedstefar (f.1853), der tog det første skridt og giftede sig uden for den reformerte menighed, skønt hans far ellers havde haft tillidshverv, og flere af hans søskende holdt fast ved traditionen.

I hovedstaden var problemet nærmest omvendt – både kulturelt og menneskeligt set. For her var det ikke håndværkere og jordbrugere, der kom til. Det var “finere” folk som kunsthåndværkere, guldsmede, skræddere, frisører, kokke, urmagere og bank- og handelsfolk – ofte folk med “hof-” foran stillingsbetegnelsen.

De faldt fint ind i det fransksnobbede miljø. Hvor meget man end hadede den kyniske, magtsyge og intolerante “Solkonge” i Versailles – så imiterede man hans ekstravagante levevis. Og hvad skulle vi også gøre herhjemme uden det “franskbrød”, som vi fik ved samme lejlighed?

En slags omvendt integration fik vi via de franskmænd, der udnyttede deres modersmål i det fremmede som sproglærere, guvernanter, hushovmestre o.lign. – folk som danskere af den “finere portion” satte pris på at omgive sig med – og tale “udenlandsk” med.

Men uanset om éns oprindelse er tysk, fransk, polsk, jødisk eller noget helt tredje, så bliver det nye sprog aldrig “perfekt”. Hvordan skulle det næsten blive det?

Og her har mange danskere de besynderligste fordomme: Hvis man ikke taler dansk som én selv, så er det enten “for galt” eller ligefrem forargeligt.

Danmark er kun i beskedent omfang et “indvandrerland” i forhold til fx Storbritannien og USA. Og det er vel derfor, nogle stiller så høje krav til fremmede, der bestræber sig på at lære og benytte vort sprog.

Hvorfor ikke vælge at se det fra den positive side? De, der kommer til os og med god vilje bestræber sig på at tilpasse sig de nye

forhold – heriblandt sproget – bør mødes med velvilje og ikke spot.

Det er så fristende at gøre nar af fx jøder med jiddisch accent, men hvorfor ikke se det som noget spændende – et pust fra en fremmed kulturkreds?

Vor kultur, vort sprog og vore traditioner på mangfoldige områder er præget af samspillet mellem fremmed og hjemligt – og tillige af samspillet mellem forskellige dele af riget og forskellige befolkningslag.

Sproget afspejler alt dette – og de, der ikke respekterer det fremmede og det hjemlige, det er dem, der skaber problemerne.

De fremmede, der ikke vil tilpasse sig, mister al sympati, mens historien viser, at det altovervejende flertal har forstået, hvad integrationsprocessen indebærer.

Derfor bør alt i vort moderne gennemorganiserede samfund sættes ind på, at nutidens indvandrere lærer DANSK – det er noget sludder i indvandrersammenhæng at tale om “modersmålsundervisning” og dermed mene det fremmede.

I Danmark findes kun ét fælles sprog – DANSK – og det bør alle gode kræfter samles om at styrke. For alles vedkommende: de fremmede og de hjemlige. Især skal de fremmede hjælpes på gled.

Naturligvis, for sproget er den vigtigste vej til integration.

ARNE J. HERMANN F.1930, CAND.MAG. I ENGELSK OG DANSK, LEKTOR VED GAMMEL HELLERUP GYMNASIUM 1964-2000. MANGE TILLIDSHVERV INDEN FOR DET RADIKALE VENSTRE. FORMAND FOR DET DANSKE HUGUENOTSAMFUND SIDEN 1989, NÆSTFORM. I MODERSMÅL-SELSKABET SIDEN 1991 OG NÆSTFORM. I HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB FOR GLADSAXE KOMMUNE SIDEN 1992. HAR BL.A. UDGIVET “GLADSAXE MILJØER FØR OG NU, EN BILLEDKAVALKADE (1987).